Fåglar i Västerbotten

Årg 36 Nr 4 2011

Västerbottens Ornitologiska Förening

Innehåll FiV 4/11

167 Första sidan
Tomas Brodin

168 Ringmärkning som gav mersmak
Barbro Siklund

170 Prärielöpare gjorde ljungpiparna sällskap
Peter Mathisen

172 Södra Lappland bjöd på exotiska arter
Håkan Rune

175 Vitkindade gässen ökar i norr
Östen Andersson

176 Havsörnen i Västerbottens läns kustland
Jan-Erik Wallin och Stefan Delin

180 Ny sydöstlig art ringmärkt i Umedeltat
Tomas Brodin

Lokalföreningar / Lokala kontaktpersoner

Umeå FågelFörening
Ordf:Tomas Brodin, Trastvägen 4 E, 906 54 Umeå, 090/199823

Vice ordf:Christina Adolfsson, Stöcksjö Åsarväg 37, 905 80 Umeå, 090/424 24
Kassör: Sven Hyllienmark Gnejsv 29 921 37 Lycksele, 0950/66466

Leda: Jonas Gustafsson, Lundavägen 2, 903 20 UMEÅ, 070/254 43 19
Ann-Margrethe Iseklint Smörgelgatan 21 903 60 Umeå, 070/2270682

Maud Tyboni, Mariehemsv 1L, 906 54 UMEÅ, 070/272 54 37

Hans Bång Jacob Grubbs väg 6 903 55 Umeå, 090/771621 alt 070/5626338

Suppl: Darius Strasevicius Ekorrstigen 4, 913 42 Obbola, 0730/918290

Suppl: Erik Owusu-Ansah Nymfens väg 33 907 52 Umeå, 070/3948752

Skellefteå FågelFörening: Erik Normark, 070/251 60 13
Dorotea: Per-Anders Persson, Hökberget, 910 70 Dorotea, 0942/105 80
Lycksele: Per Hansson, Brännbergsvägen 1A, 921 36 Lycksele, 0950/108 04
Malå: Leif Bildström, Smultronstigen 33, 930 70 Malå, 0953/214 77
Nordmaling: Jean-Michel Roberge, Håknäsbacken 3, 914 96 Håknäs, 073/063 79 97
Norsjö: Henning Grahn, Berget 30, 935 91 Norsjö, 0918/102 63
Robertsfors: Mats Walheim, Rislandet 38, 915 91 Robertsfors, 0934/400 65
Sorsele: Bernt-Erik Nordenström, Pl 673, 920 70 Sorsele, 0952/104 90
Storuman: Håkan Rune, Höjdvägen 7G, 923 31 Storuman, 0951/122 94
Vilhelmina: Inga Olofsson, Nedre Malgonäs 3149, 91292 Vilhelmina, 0940/201 57
Vindeln: Henrik Sporrong, Tåvägen 5, 922 00 Vindeln, 0933/614 14
Vännäs: Christer Laggar, Strand 214, 911 93 Vännäs, 070/6517398
Åsele: Sture Gustafsson, Storgatan 55E, 910 60 Åsele, 0941/665 18

Framsida: *Prärielöpare* Foto:Stefan Heimdahl
Baksida: *Biätare* Foto: Ingemar Olofsson

Fågelvakten
SOF:s fågelvakt: 0226/700 50

<u>*Västerbotten*</u>:
Ulf Sperens
Svedjebacken 2
904 31 UMEÅ
Tel: 090/12 06 85

<u>*Södra Lappland*</u>:
Bo Åström
Åskiljeby 58
920 51 GUNNARN
Tel: 0951/410 80

Första sidan

Tomas Brodin

2011 kom och 2011 gick, och vilket fantastiskt fågelår det var! En snö- och ugglerik vinter avlöstes av en, åtminstone i kustlandet, snabbt avklarad vår. En snabb vår, utan bakslag att tala om, brukar betyda att vårfåglarna passerar förbi tämligen snabbt vilket var precis vad som hände i mina tassemarker omkring Umeå. Det var nästan så att jag kände mig lite lurad på konfekten där ett tag, men då… 2011 var ett år då det dök upp osedvanligt många ovanliga fågelarter i Västerbotten. Inte mindre än 5 arter som aldrig tidigare setts i Västerbotten upptäcktes inom länets gränser under 2011. Det började redan under våren då en fältsångare fångades under ringmärkning i Sundshålet, Umeälvens delta, och under året följde sedan godbitar som kohäger, prärielöpare, bergstaigasångare och isabellastenskvätta. Jag hade själv förmånen att få se flera av dessa rara gäster och att dela glädjen av att kunna studera dessa nya bekantskaper i vår natur tillsammans med många andra entusiastiska fågelvänner. Av mina egna känslor vid dessa fågelmöten att döma är nog det gamla fina visdomsordet "delad glädje är dubbel glädje" ett av de visaste. Under året har det också jobbats hårt för fåglarnas väl och ve runt om i länet. 1000-tals människor har engagerat sig för att hjälpa fåglarna på ett eller annat sätt. Det kan vara allt från att mata fåglarna under vintern, en för övrigt mycket trevlig aktivitet som jag själv gillar skarpt, till att spendera många veckor ute i fält för att öka kunskapen om våra kungsörnar. Allt, från smått till stort, är viktigt och tillsammans gör vi skillnad för fåglarna! Intresset kring att öka kunskapen om olika fågelarters ekologi är starkt i länet. Enorma insatser på ideell basis läggs ner årligen och det ger resultat. Vi har fågelstationer, Stora Fjäderägg och Umedeltats Fältstation och ett antal sk. "Artprojekt" där en grupp människor arbetar för att öka kunskapen om en viss art. Vårt äldsta och kanske mest kända artprojekt rör kungsörn men det finns många andra artprojekt också, t.ex. havsörn, trana, berguv och sädgås för att nämna några. Jag blir varm i bröstet när jag tänker på alla dessa eldsjälar som hjälper till att öka kunskapen om våra fåglar, tusen tack för ert idoga arbete! Nu när solen börjat värma igen väcks suget efter synen och ljudet av vårfåglarna till liv i mitt inre och jag slås av en tanke. Det är fascinerande hur en ensam tofsvipa i vägkanten kan väcka sådana lyckokänslor, eller hur ljudet av den första storspoven alltid ger mig positiv "gåshud". Glöm inte att stanna upp och njuta av sånglärkan och storspoven i vår, ta dig tid!

Tomas Brodin
Ordförande VOF

Ringmärkning som gav mersmak

Text och foto: Barbro Siklund

Här är fågeln fri att flyga iväg men den fattade inte det direkt så jag hann ta en bild när den vilade i Pers hand.

I år var jag med om något spännande i fågelväg. I Studiefrämjandets regi ordnades en fågelutflykt till Degernäs med fokus på ringmärkning. Per Hansson, ringmärkare från Västerbottens Ornitologiska Förening var vår guide och dagen bjöd på många spännande upplevelser.

Sedan klockan sex på söndagsmorgonen hade ringmärkarna hållit igång, men vi lite mer morgontrötta valde att komma först klockan tio. Natten hade frostat marken som solen saktade tinade upp. Varma kläder krävdes då det trots strålande sol bara var +6° vid tiotiden, men vi slapp i alla fall kallblåsten. Vår guide betonade att allt görs så enkelt och smärtfritt som möjligt för fågeln, eftersom det viktigaste är fåglarnas väl och ve. Men det står klart att hela förfarandet borde vara lite stressande för fågeln, inte minst med tanke på dagens folksamling som både ville se och röra vid dem.

På nära håll

De små fåglarna är så söta när man får komma dem nära, tycker jag, som inte fick hålla i någon av dem. Barnen hade företräde och likaså de som aldrig hållit i en fågel förut. Jag fick ju hålla i en svarthätta i våras. Men det gällde att vara lite framfusig och våga sticka fram sina kamera mellan barnens luvor när de trängdes runt ornitologen, som satt och ringmärkte i bakskuffen på sin bil. Under utflykten fångades tre sävsparvar så till slut kom turen till en vuxen att hålla i den. Det blev min kompis Lena som fick den äran.

Vingens längd och bredd mättes.

Kön konstaterades och den vägdes på följande lustiga vis: nedstoppad med huvudet före i en gammaldags filmburk. Ohemult, utropar någon, min kompis faktiskt, men jag som sett detta förut reagerade inte. Det går otroligt snabbt och är nog ett fiffigt sätt att få veta att fågeln vägde exakt 193 gram. Sedan var fågeln fri att flyga sin väg.

Saknar en fast ringmärkarbod

Per Hansson påtalar föreningens önskan att få ett hus för sitt arbete med fåglar, så att ringmärkarna kan sitta inomhus och inte vara så väderberoende som idag. Kommunen har tydligen inte visat något intresse av att betala för en observationsplats liknande de som finns bl.a. på Öland. Umeås omgivningar drar till sig oerhörda mängder förbipasserande fåglar som ofta stannar till och äter upp sig innan sin färd vidare norrut på våren eller söderut, om hösten. Ett förslag är att ange ett gironummer där vi fågel intresserade kan bidra med större eller mindre belopp tills kommunen vaknar och ger sitt stöd.

Utflykten fortsätter till Bergöbron

Degernässlätten bjöd på fina höstfärger, men nästan inga överflygande fåglar. Det fick vi se senare vid Bergöbron. Men först följde vi med och vittjade de nät som ornitologerna hade satt upp. Här var gråsiskor de vanligaste arterna i nätet. Men även en snösiska blev märkt, vägd och mätt. Snösiskan är relativt sällsynt och för mig en ny art. För ett otränat öga ser den först likadan ut som gråsiskorna, men vi fick lära oss att se deras ljusa fjädrar på buk och vingar.

Sedan åkte Lena och jag iväg för att fika mackor och en liten chokladbit på det. Då hade molnen tagit över himlen men några få solglimtar fick vi faktiskt där vi sitter på en träbänk vid en relativt nybyggd fågelskådarbrygga högt över Västerfjärden. Där såg vi massor av rastande svanar, gäss och många andra arter som inte går att identifiera då jag hade lämnat tubkikaren hemma. I våra mindre kikare såg vi även två havsörnar som cirklade runt utan att få sig något skrovmål.

Barbro Siklund
073-030 33 94

En sällsynt, och för mig ny art, fanns också på plats, en snösiska. För ett otränat öga ser den likadan ut som gråsiskorna, men vi fick lära oss att se deras ljusa fjädrar på buk och vingar.

Prärielöpare gjorde ljungpiparna sällskap

Peter Mathisen

Ny art för Västerbotten, en nordamerikansk vadare dök upp på slätten

Foto: Stefan Heimdahl

Det är en bit in i september och meteorologerna på Club 300 förutspådde ett synnerligen lovande väderläge, första meningen på hemsidan löd: "Det spännande just nu är att det händer saker både i öster och i väster". Det låg nämligen ett högtryck över Sibirien samtidigt som resterna av orkanen Katia svepte in över Atlanten. Inte helt oväntat var det som hände i öster det som gynnade Västerbotten, västliga inflöden ser vi sällan skymten av. Under de kommande två veckorna förekom ett minst sagt östligt "bonanza" där Stora Fjäderägg kunde stoltsera med flera taigasångare, inte mindre än fyra blåstjärtar och en sibirisk piplärka. Även inlandet fick sin del med bl.a. taigasångare och sibirisk piplärka. En gyllene tid för fågelskådare med andra ord. Enda problemet, jag var inte på plats! Semester med besök hos föräldrarna i Eskilstuna och en långweekend till Antwerpen i Belgien var min sysselsättning. Inga vingband, röda flanker eller olivgröna ryggar så långt ögat kunde nå. Den 19:e september var jag tillbaka i Umeå och festen var på väg att ta slut för denna gång. Prognoserna visade på vindar från väst för en lång tid framöver. Jag hade missat tåget, trodde jag. Kände trots allt ett sug efter att fara till Fjäderägg kommande helg men i sista stund känner jag ändå att det blir för stressigt och avstyr. På fredagskvällen den 23:e hör jag att det kan behövas hjälp med ringmärkningen på T-vägen nästa dag. Det verkar som Ralf Norberg ska bli ensam. Jag bestämmer mig inte förrän på lördagsmorgonen åka ut till ringmärkningen vid T-vägen. Egentligen kommer jag fram alldeles för sent för att var till någon stor hjälp. Det hade börjat blåsa lite kallt och mängden tättingar var inte den samma som tidigare. Efter en stund dyker även Jörgen Wiklund upp med sin fru Kristina och

barnen Elsa och August. Med flera ivriga assistenter får jag och Ralf extra utrymme att spana efter andra fåglar på slätten.

En liten mindre vadare

Efter stund säger Ralf på sitt eget lugna vis: "Det där var lite intressant". En mindre vadare i en flock med ljungpipare hade observerats när de kom flygande från Degernäs över slätten och sen bort bakom trädridån i norr. En liten vadare alltså, jag hetsar lite och föreslår prärielöpare. Ett långskott men ändå en raritet med bra läge för efter orkanen Katia. Observationer hade redan gjorts tidigare i veckan i både Ångermanland och Medelpad. Ralf är lite mer sansad och är inne på fjällpipare men då han jämför med en så liten vadare som kärrsnäppa blir jag än ivrigare att göra eftersök. Jag ber om lov att få lämna ringmärkningen och undrar om han verkligen inte vill följa med, men som ansvarig för dagens ringmärkning stannade han och lät mig gå. Väl framme vid fälten bakom trädridån där ljungpiparna tappades börjar jag metodiskt ta mig framåt i riktning mot Obsladan med korta span varvat med vaksamma avancemang ifall jag skulle störa flocken. Den kunde ju landat här som Ralf trodde, men likväl bortom nästa trädridå eller varför inte på andra sidan E4:an? En ung havsörn seglar förbi, varför flyger inte ljungpiparflocken nu? Antingen ligger de och trycker eller så finns de helt enkelt inte här. Jag kommer fram till en stubbåker vilket känns tämligen lämpligt för ljungpipare, dock kan jag inte se några men det är svårt att se längst bort eftersom marken är ojämn. Jag går till mitten av åkern vilket jag bedömer vara högsta punkten. Äntligen! Nu ser jag i alla fall ljungpipare, ett framsteg i sig. Går sakta närmare likt tidigare taktik. Ju närmare jag kommer desto fler ljungpipare ser jag. Dom ligger och trycker, förmodligen väl medvetna om min närvaro. Ska jag hitta en liten vadare här måste jag vänta tills de rör på sig, så jag väntar. Till slut vänjer de sig vid mig och börjar födosöka och snart ser jag något jag aldrig sett förut. Visst är det en prärielöpare, eller? Osäkerheten kommer krypande lika snabbt som tanken kom upp. Fram med boken, nej vänta den är kvar i bilen. Första samtalet går till Ralf och vi börjar med att utesluta just fjällpipare som var på tal tidigare och sen går jag direkt in på prärielöpare, ljus ögonring, sidofläckar, klart mindre än brushane, allt stämmer! På några minuter kommer första trupperna i form av Ralf Norberg, Jörgen Wiklund med familj från ringmärkningen samt P-O Nilsson som lägligt anslutit medans jag var borta. Jag ger tummen upp när de anländer och får snabbt medhåll av samtliga. Fyndet är ett faktum! En ny art för Västerbotten, en Nordamerikansk irrflygare dessutom. Prärielöparen stannar i 4:a dagar trots täta rapporter om både pilgrimsfalkar och stenfalkar i området och alla som så önskar hinner titta till fågeln. Enligt Svalan fick 57 personer ett nytt kryss för Västerbotten och för de flesta var det även en ny art för Sverige. Det som till slut får fågeln på flykten den 27 september var varken rovfåglar eller närgångna kryssare och fotografer. Rapporterna säger att den gödsel som bonden spridit på fälten denna dag undveks bestämt av såväl prärielöpare och ljungpipare!

Peter Mathisen
p_mathisen501@hotmail.com

I flocken av ljungpipare upptäcktes den lilla amerikanska rariteten.

Foto: Eskil Nygren

Södra Lappland bjöd på exotiska arter

Håkan Rune

Polyglottsångaren som gladde alla skådare som redan hade tagit sig till Klimpfjäll för andra trevliga fågelobservationer.

Foto: Birger Risberg

2011 är snart slut och här kommer en sammanfattning av ett kul fågelår i inlandet, för oss som gillar lite omväxling bland de vanliga fågelobservationerna.

Antalet observerade arter är enligt Artportalen (Svalan) preliminärt 189 i Åsele lappmark och 208 i Lycksele lappmark, för båda lappmarkerna nya rekord. Vintern var lång och kall, sommaren solig och fin och hösten väldigt lång, snön kom inte på allvar förrän 20/11.

Några av årets roligaste fynd:

Året började med att den övervintrande järnsparven i Sorsele sågs ända till 21/3. Dagen efter var det milt och blåsigt och kanske sökte den sig någon annanstans, eller så blev den hökmat. Entitan, som upptäcktes vid samma fågelbord som järnsparven 23/11 2010 stannade kvar till 27/3. Ytterligare en entita sågs som hastigast av Leif Bildström i Strömfors, Malå 9/4. Den 6/3 rapporterade en sjungande kattuggla från Borgafjäll av Joakim Linder. Sista observationen gjordes 5/4 av Joakim Hansson. Fågeln var svårflirtad och flera tillresta återvände tomhänta. Ännu en kattuggla upptäcktes 27/10 i Lill-Annevare, Vilhelmina av Isak Vahlström. Fågeln både hördes och sågs även kvällen efter. Förmodligen är dessa fynd de första i Åsele lappmark.

Vårens första riktiga riksraritet
Några obekanta fåglar upptäcktes i Gargnäs, Sorsele 12/5. varvid Christian Emilsson fotograferade och skickade bilderna till Per-Olof Nilsson. Det visade sig vara hela 10 biätare. Fåglarna, som ofta sågs jaga humlor, var kvar till förmiddagen 14/5 och hann ses av många tillresta länsbor och några till. Rödstrupig piplärka ses några gånger per år i södra Lappland och då oftast sträckande eller på otillgängliga platser. Antagligen häckar arten, men ytterst få häckfynd har gjorts. 11/5 upptäckte Felix Hopstadius en utfärgad hane vid Badsjön, Storuman. Han ringde direkt tre av sina lärare, som snabbt var på plats och bekräftade observationen. Fågeln var kvar hela dagen. Badsjön slog till igen den 17/5 när en roskarl dök upp och rastade vid sjön några timmar. Den 1/6 sågs en adult rosenstare i Forsnacken, Slussfors av Duncan Kemp. Fyndet blev känt någon månad senare. Nästa by att utmärka sig var Vinliden utanför Lycksele. Per Hansson upptäckte tidigt på morgonen 12/6 en sjungande sommargylling. Fågeln, som inte var utfärgad, var kvar hela dagen och även en kort stund dagen efter. Urban Grenmyr hittade under morgonen 13/6 en sjungande blåstjärt på Storgranberget, Bockträsk utanför Sorsele. Den kunde höras även under natten till 14/6 av bl.a. en tillresande Avi-Faunagrupp som råkade vara i närheten. Första fyndet i södra Lappland om den godkänns.

Busksångare på tomten mittemot
Musse Björklund, Patrik Åberg och Torbjörn Johansson från Västergötland var i Klimpfjäll, en by som återkommer i denna sammanställning, när de hittade en sjungande dvärgsparv 17/6. Dagen efter hittades ytterligare en fågel, troligen en hona. Fåglarna sågs till och från av många skådare fram till 10/7. Inga Olofsson upptäckte den 19/6 en sjungande busksångare, på tomten mittemot sitt eget hus. Ända till 1/7 kunde tillresande höra fågeln, som sjöng under alla tider av dygnet. Den 22/6 sågs tillfälligt en bredstjärtad labb i Njallavaratje, Ammarnäs av Christian Brinkman. Arten är tidigare rapporterad från början av 1900-talet. Leif Bildström såg den 28/6 en brun glada i Rentjärn, Malå.

Klimpfjäll, en by med rariteter
Så var det dags för Klimpfjäll igen. 23/6 hörde Pentti Tatti en annorlunda sång intill Soldalens stugby, där han bodde en vecka. Han gav sig ut på några dagars vandring och återkom 26/6 då han återupptäckte fågeln, som han misstänkte var en polyglottsångare, Sveriges 4:e fynd! Pentti åkte hem och 28/6 kunde undertecknad och Albin Enetjärn hitta fågeln igen och larmade ut fågeln som säkert bestämd. Det fanns en hel del skådare i närheten, p.g.a. fjällugglor, dvärgsparvar och dubbelbeckasiner, och det strömmade snabbt till fler observatörer. Fram till 29/7 observerades fågeln, som troligen samhäckade med en härmsångare.

Spin off-observationer
En spin off-observation som följde på en Klimpfjällsresa var nattskärran som sågs vid vägen utanför Fredrika av Niklas och Jörgen Andersson natten till 29/6. Åsele lappmarks första fynd! Ytterligare en nattskärra sågs i Nyberget, Sorsele 28/7 av Magnus Billqvist och Ola Elleström. Natten efter polyglottsångarresan, 29/6, blev jag väckt mitt i natten av Albin Enetjärn. Han hade en sjungande nordsångare mitt emot sitt eget hus i Hemavan. Fram till 10/7 kunde många tillresta höra fågeln, som blev kvar trots att granntomten blev avverkad p.g.a. ett kommande husbygge. En kärrsångare hördes sjunga vid Vapstälven 30/6 av bl.a. Stefan Delin. Bernt-Erik Nordenström hade samma art rastande i Sorsele flera gånger under september. Under 1-2/7 hörde sporadiskt en gräshoppsångare i Långvattnet, Åsele. Sture Gustafsson gjorde därmed

Åsele lappmarks första fynd av arten. 2-25/7 sjöng en vaktel i Borgafjäll. Observatör var Per Wahlgren. För tredje året i rad sågs svarttärnan utanför Rusksele av Inga Olofsson, första gången 20/7.

Lämmelår positivt ur fågelperspektiv

Unga stäpphökar sågs både i Klimpfjäll (Terje Kolaas), Stekenjokk (Anders E.O. Eriksson, Bertil Johansson m.fl.), Risträsk (Viktor Risberg m.fl.) och Bäksselebron (Isak Vahlström) mellan 25/7 och 30/8. Den goda sork- och lämmeltillgången kanske ledde till oupptäckta häckningar av denna östliga art. Fynden var de första för Åsele lappmark någonsin! 22/8 rastade en kustsnäppa vid Avanäset, Tärnaby. Första fyndet på många år i södra Lappland och det första i Tärna socken. En taigasångare, Lycksele lappmarks andra, sågs vid Rankbäcken 5/10 (Bernt-Erik Nordenström) och en svartnäbbad islom rastade kort vid Blattnicksele 7/10 (Fredrik Grensman).

Streckläten inspelade på mobilen

På kvällen 20/9 kunde Ulf Ricklund, Lycksele höra ett sträckläte han inte kände igen. Tack vare en inspelning på mobiltelefon kunde arten bestämmas till kustpipare. Ulf bedömer att 13 ex. sträckte förbi under kort tid. Samma dag hade Sture Gustafsson en härfågel vid Framnäs, Överrissjö, Åsele kommun. Ytterligare en härfågel sågs i Kokträsk, Malå 2/11 av Ingemar Larsson. 1/11 sågs en obekant fågel i Lomsjö, Åsele av bl.a. Sven. Gunnar Håkansson och Lisa Jonsson. Man misstänkte kohäger, en art som aldrig tidigare setts i Lappland, men däremot både i Västerbotten och Jämtland under sommaren. Tre dagar senare var Sture Gustafsson och Inga Olofsson på plats och kunde bekräfta fyndet. Den sorkätande hägern, som blev TV-kändis, var kvar till morgonen 11/11. 6/11 såg Leif Bildström, Jari Kaltiala och Alf-Rune Öberg en mycket trolig storlabb i Rusele.

Unga skådare gjorde fina fynd

Tre arter som utelämnats här är spetsbergsgås, vitkindad gås och brun kärrhök. Flera fynd av dessa arter gjordes under året och antalet fynd ökar år från år. Sammanfattningsvis var 2011 ett mycket minnesvärt år för fågelintresserade i södra Lappland, Många ovanliga arter gladde alla som besökte Västerbottens inland. Det var gott om smågnagare redan under vintern och därmed kunde rovfåglar och ugglor ses och höras i stort antal. Extra kul att fyra mycket aktiva unga skådare, under 20 år som alla fick göra fina fynd; Albin Enetjärn (född 1992), Isak Vahlström (1994), Viktor Risberg (1995) och Felix Hopstadius (1995). Detta bådar gott för framtiden!

Håkan Rune
hakan.rune@storuman.se
070-288 66 78

Tomtens fågelgröt

- 500 gram smält ister eller i burk kokosfett
- 11 dl havregryn
- 2 dl matolja
- 2 dl jordnötter, men det går även bra utan nötter
- Brödbitar (om man har över)

Blandningen räcker för att fylla två kokosnötter, eller ett par blomkrukor. Låt allt stelna, så går det lättare att packa in gröten. Ta en lövkvist och trä genom blomkrukans botten som man sedan kan fästa i. Fåglarna kan också behöva en pinne att sitta på när de äter.

Vitkindade gässen ökar i norr

Östen Andersson

På allt fler platser häckar vitkindade gäss längs Västerbottens- och Norrbottenskusten. Här beskrivet på lokalerna Lundängarna och i Skellefteälven

Tidigare om åren var det en överraskning när några få vitkindade gäss rastade på Lundängarna eller vid Kyrkholmen i Skellefteälven, men nu uppträder allt större flockar på dessa platser. Att de vitkindade gässen i perioder ses betande på Lundängarna beror helt på hur de kan övernatta på stenarna i Skellefteälven. Sedan 2007 har antalet vitkindade gäss markant ökat.

Stenar viktiga rastplatser

Efter betande på Lundängarna återvänder de vitkindade gässen till två ställen med stenar i Skellefteälven, oftast tillsammans med Kanadagäss. Om det blir högvatten i Skellefteälven över rast-stenarna, flyttar gässen söderut. Att de vitkindade gässen i perioder ses betande på Lundängarna beror på hur de kan övernatta på stenarna i Skellefteälven. År 2007 uppträdde 21 vitkindade gäss betande på Lundängarna. Numera uppträder flockar på 200 exemplar, antalet har ökat varje år sedan 2007 (se diagram)
.

Eu-moppar skrämmer gäss

Störningar på Lundängarna har varit ungdomar på EU-moppar som verkar tycka att det är häftigt att gässen skräms upp flygande, och då återvänder gässen till Skellefteälvens trygghet, eller flyttar vidare söderut. Om man räknar med de gäss som skrämts bort samt de som avsiktligt flyttat söderut, rör det sig om över 300 vitkindade gäss som rastat på Lundängarna 2011.

Övriga gäss tycks öka

Även Kanadagässen har sakta ökat från 1970-talet fram till idag. Ibland brukar de ses med några grågäss, från älven, på åkrarna. En grupp stripgäss sågs överraskade på Lundåkrarna innan någon vitkindad gås sågs där. Sädgåsflockar brukar flyga förbi Skellefteåtrakten, såvida de inte kommer avlägset ifrån, som till exempel från den ryska tundran. Sådana sädgåsflockar har tidigare år setts på Lundängarna och då i sällskap med betydande antal bläsgäss ibland sig.

Östen Andersson
osten.091015014@telia.com

Katarina tipsar

Till alla er som matar fåglar. Ett alternativ till standardupplägget med talgboll o solrosfrö är att man sätter ut halva äpplen. Det uppskattas av främst blåmes men även trastar och svarthätta. Men en som jag antar ganska oprövad delikatess för just svarthätta är faktiskt banan. De två svarthättor som rört sig vid min matning i vinter har föredragit banan och energiskt försvarat maten mot eventuellt intresserade blåmesar. Om man vill göra det extra avancerat så mosar man banan och blandar med olivolja och havregryn. Kladdigt men även det uppskattat eftersom det inte fryser lika hårt. Går bra att skeda ner i redan urätna tidigare uppmonterade bananskal. Obs gummibandsmontering mot en grenklyka funkar bäst.

Havsörnen i Västerbottens läns kustland

Jan-Erik Wallin och Stefan Delin

Havsörnen i Västerbottens kustland
Under ett par år har vi fått glädjas över att ha fått havsörnen tillbaka till Västerbottens kustland. Idag häckar hela 24 par från länsgräsen i norr till länsgräsen i söder. Tyvärr har det kommit nya hot för havsörnens existens inom kustlandet. Ett flertal vindkraftbolag vill bygga uppemot 100 vindkraftverk inom havsörnens viktigaste häckningsområden, bland annat på Holmön. Hotbilden är inte enbart kollisionsrisken mellan vindkraftverken och havsörnar. Det största hotet kommer från att bolagen vill exploatera i kustlandet de sista större områden med sammanhängande skogsmark. Det är just i dessa områden som havsörnen häckar, nya vägar och kraftledningar samt själva vindkraftverken kommer att splittra upp dessa områden. Ökad tillgänglighet i dessa skogsområden medför ökad störning genom snöskotertrafik och skogsbruk, havsörnen kommer att få allt svårare att hitta ostörda häckningsplatser.

Häckningsresultat 2010 och 2011
Häckningsresultatet presenteras i tabell 1. Totalt finns det 24 kända havsörnsrevir längsmed Västerbottens kustland. Antalet påbörjade häckningar var lägre under 2011 än under 2010. Delvis beror detta på att några par inte häckade i sina ordinarie bon utan hade byggt nytt på okänd plats.

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Antal häckningar	2	2	4	3	4	4	6	4	4	6	4
Flygga ungar	1	2	3	5	5	3	4	6	3	7	6
Ungar/ häckning	0.5	1	0.75	1.6	1.25	0.75	0.65	1.5	0.75	1.2	1.5
% lyckade häckn.	50	50	75	100	75	50	33	100	50	80	100

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antal häckningar	7	9	13	10	14	15	17	21	18	21	18
Flygga ungar	12	14	13	10	15	15	16	20	20	26	20
Ungar/ häckning	1.7	1.6	1.0	1.0	1.07	1.0	0.94	0.95	1.11	1.24	1.11
% lyckade häckn.	100	89	62	70	71	67	65	71	83	81	78

Tabell 1: Häckningsresultat för havsörn åren 1990-2011

Finska Kvarken
Under 2010 blev ca 60 ungar flygga, något färre än under 2009. Det verkliga havsörnsbeståndet i finska Kvarken och Bottenviken uppskattas vara kring ca 70 par. Resultatet för 2010 blev 322 flygga ungar i hela Finland. Den första lyckade inlandshäckningen i Tavastland var år 2009. Paret fick ut två ungar i ett bo som var i en jättetall, 26 meter över marken. Samma par häckade på ett annat ställen år 2010, nu i en gran. Boet låg nu på 28 meters höjd (Juhani Koivusaari, WWF Finska Havsörnsgruppen 2010)

Gammal havsörn
Foto: Jan-erik Wallin

Finlands äldsta havsörn var på besök 24 och 25 januari 2011 besökte havsörnen E 7152 vår utfodringsplats. Observatören Stefan Delin konstaterade att örnen hade mycket slitna ringar. Efter konsultation med den Finska havsörnsgruppen kunde vi fastställa att det rörde sig om Finlands äldsta levande havsörn. Havsörnen var ringmärkt i Finska Lappland den 14 juli 1980. Vid avläsningen den 24 januari var örnen dryga 30 år 6 månader gammal. Den 30 januari 2011 fotograferades en rekordgammal svensk havsörn vid en utfodringsplats nära Dalälven. Ringnumret avslöjade att det var en örn som ringmärktes för nästan 32 år sedan (Björn Helander, Naturhistoriska riksmuseet, Martin Alexandersson). Bland våra häckande havsörnar här i Västerbotten har vi kunnat verifiera individer som är nästan 20 år gamla.

Finlands äldsta havsörn, besökte drygt 30 år gammal, vår utfodringsplats den 24 och 25 januari 2011.
Foto: Stefan Delin

Utfodringsverksamheten

Under utfodringssäsongerna 2010 och 2011 hade projektet en utfodringsplats. Stor vikt lades på att utfodringsplatsen besöktes dagligen av en observatör. Under de fyra senaste utfodringssäsongerna har antalet observationstimmar varit mellan 500-600 timmar/säsong. I tabell 2 kan man utläsa att antalet avlästa havsörnar under säsongen 09/10 var lägre än under de övriga åren. Orsaken till detta var den stränga och snörika vintern. Många örnar drog söderut men även observationsverksamheten stod stilla under vissa tidsperioder på grund av sträng kyla. Säsongen 10/11 visade rekordsiffror, hela 210 olika havsörnar avlästes. Under de två sista utfodringssäsongerna har även antalet avlästa örnar som ringmärkts i Västerbotten varit stabilt 35 stycken respektive 77 stycken (30 % och 37 %). Det foder som lades ut var laxrens från Norums fiskrökeri (totalt ca 7500 kg/år lades ut). Ekonomiskt stöd för utfodringsverksamheten och för inventering av havsörn har erhållits från Länsstyrelsen i Västerbottens län samt från Svenska Naturskyddsföreningen.

Säsong	07/08	07/08	08/09	09/10	09/10	09/10	10/11	10/11
	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal	Procent	Antal
Svenska Ostkusten	45%	73	48%	79	47%	56	55%	116
Finska Kvarken	27%	43	21%	35	20%	25	22%	47
Svenska Lappland	10%	17	10%	16	12%	14	7%	15
Svenska Insjöar	5%	5	3%	5	3%	3	2%	3
Finska insjöar					2%	2	1%	2
Finska Lappland	10%	16	13%	22	14%	16	11%	11
Finska Skärgårdshavet	4%	6	3%	4	2%	2	1%	2
Åland	1%	1	1%	1			1%	2
Norge			1%	1				
Summa	**100%**	**161**	**100%**	**163**	**100%**	**118**	**100%**	**210**
Antal observations timmar		525		501		528		581

Tabell 2: Härkomst (födelseort) för havsörnar avlästa i Västerbottens kustland. Källor: Projekt-havsörn, Björn Helander, Ringmärkningscentralen, Naturhistoriska Riksmuseet och Ringmärkningsbyrån, Helsingfors universitet

Följande personer har arbetat aktivt i havsörns-projektet: Erik Andersson, Johan Ekenstedt, Björn Helander, Ove Eriksson, Lars-Gunnar Eriksson, Göte Gustavsson, Torbjörn Johnson, Allan Karlsson, Bjarne Modigh, Per-Olof Nilsson, Jan Nord och Roger Viklund.

Jan-Erik Wallin Sågställarvägen 2A 90742 Umeå 090/190225

Stefan Delin Långedsvägen 2 910 20 Hörnefors 070 – 328 09 09

Ny sydöstlig art ringmärkt i Umedeltat

Tomas Brodin

Umedeltats och Västerbottens första fältsångare ringmärktes 19 maj 2011, Acrocephalus agricola.
Foto: Maud Tyboni, VOF

Under en vanlig guidning för naturintresserade umebor fångade Tomas Brodin, ordförande i Västerbottens ornitologiska förening, VOF en verklig sensation: Umedeltats första FÄLTSÅNGARE!

Att vi fångar en sydostlig raritet i Umedeltat är inte så konstigt med tanke på det strategiska läget vid Norra Kvarken, fåglarnas motsvarighet till Europaväg E12, som går från Petrozavodsk i Ryssland till Mo i Rana i Norge. Vi kallar därför flyttstråket F12:an, där F står för fågel, säger Tomas Brodin.

När detta väldokumenterade fynd blivit officiellt godkänt av Raritetskommittén kan landskapet Västerbotten stå med 336 observerade fågelarter, varav hela 318 arter (95%) är sedda inom 2 mil från Umeå centrum. Inga andra norrländska städer kommer upp i detta antal. Förklaringen är att det välkända Umedeltats ytterområden ligger mindre än 5 km från Umeå centrum! Umeås strategiska läge och närhet till goda fågelmarker bekräftas ytterligare vid en jämförelse med andra ornitologtäta universitetsstäder som Uppsala (308 arter inom 2 mil), Örebro (313) och Kristianstad (312). Inte heller Skövde (med Hornborgasjön inom 2 mil) når högre än 303 arter.

Fältsångaren är släkt med rör- och busksångare och har sitt huvudsakliga utbredningsområde i Asien samt i allra sydöstligaste Europa (se karta). Den övervintrar i Pakistan och Indien. På senare tid har den börjat sprida sig mot nordväst. Arten är sedan 1954, då

första fyndet gjordes i Ottenby, sedd endast 25 gånger i Sverige och häckade 1991 i vårt östra grannland. Senast en ny art upptäcktes i Västerbotten var september 2010 då Sveriges andra fynd av en annan sydostlig art - vitvingad lärka - stannade till på Holmögadd och gladde hundratals tillresta ornitologer. De senaste fem åren har Umedeltats fältstation breddat sin ringmärkningsverksamhet tack vare ekonomiskt stöd för virusprovtagning av vilda sjöfåglar i samarbete med SLU, SVA och Jordbruksverket.

I likhet med övriga svenska fågelstationer har vi från Umedeltat mest återfynd i Västeuropa. Men till skillnad från syd- och mellansvenska fågelstationer har vi endast ett återfynd (0,2 % av 390 återfynd) från Falsterbo och Ottenby. Detta tyder på att många nordsvenska fåglar lite oväntat istället tar vägen över västkusten till Europa.

Under senare år har vi dessutom fått ett flertal återfynd från sydost som pekar på en mindre känd flyttväg för nordsvenska fåglar bl.a. vadare. En grönbena, två brushannar och en lövsångare har redan kontrollerats i Baltikum och Vitryssland. Eftersom det finns mycket få fågelskådare och ringmärkare på sydöstra sidan av Östersjön har VOF, genom Umedeltats Fältstation, deltagit i flera internationella projekt med avsikt att öka naturintresset i allmänhet och fågelintresse i synnerhet i de baltiska länderna.

Umeås ringmärkare kan även stå med flera anmärkningsvärda långflyttare. Vi har t ex en dvärgmås som återfunnits 635 mil västerut i USA, en fisktärna 960 mil söderut i Namibia, en videsparv (märkt på Stora Fjäderägg) 645 mil österut och ett par gråsiskor i Nordnorge. Vi har därför planer på att försöka använda fåglarna som bevingade budbärare från Umeå när staden blir Europas Kulturhuvudstad 2014.

VOF bedriver begränsad utåtriktad verksamhet bland annat i form av guidning av allmänheten, miljöövervakning och ringmärkning, cirka 8 000 fåglar under rekordåret 2010 i Umedeltat. Dessvärre hämmas samtliga aktiviteter av att vi saknar en samlingsplats med tak över huvudet.

Vi är i akut behov av en fysisk fältstation i Umedeltat, All verksamhet sker nu under bar himmel, vi har inte ens ett materialförråd. När en fältstation byggs kan vi komplettera den sydligt orienterade svenska fågelövervakningen så att förändringar även i Sveriges norra tredjedel kan upptäckas.

Tomas Brodin
tomas.brodin@emg.umu.se
070-2783570

Fältsångarens häckningsutbredning (horisontella streck) och vinterkavarter (lodräta streck). Punkter=DNA-provtagning. Med tillstånd från författare och tidkskrift (Current Zoology 57 (1): 63–71, 2011).

Fåglar i Västerbotten

Utgiven av Västerbottens Ornitologiska Förening

Redaktion
Maud Tyboni Tel: 070 2725437 E-mail: maud.tyboni@gmail.com
Ritu Andersson Tel: 0730/644936 Email: ritu.andersson@gmail.com
Darius Strasevicius Tel: 0730 918290 E-mail:dstrasevicius@hotmail.com

"Korrespondenter"
Skellefteå: Erik Normark: Tel:070-251 60 13, E-mail: svala@fagelguiden.se
Västerbottens Ornitologiska Förening (VOF
(På hemsidan www.vofnet.se finns länkar till lokala fågelsidor i Västerbotten)

VOF
Är en fristående länsförening under Sveriges Ornitologiska Förening. Lokala fågelföreningar finns i Nordmaling, Skellefteå, Storuman och Umeå (se näst sista sidan). VOF arbetar för att främja fågelskydd och fågelstudier i Västerbottens län samt att öka kontakten mellan fågelintresserade i länet. Medlemskap löses genom att sätta in medlemsavgiften på föreningens postgiro. Avgiften är för 2011: 200 kr (4 nr av FiV inkl. fågelrapport, eller 35 kr stöd/familjemedlem, (erhåller ej FiV). Glöm inte namn och adress på inbetalningskortet, samt att ange avsikten med inbetalningen.

Postgirokonto
VOF:s föreningskonto: 1 29 11-4
Bidrag till VOF:s fågelskyddsprojekt och till verksamheten på Stora Fjäderägg och Umedeltats Fältstation mottages med stor tacksamhet. Bidragen går oavkortat till aktuella projekt inom dessa verksamhetsområden. Bidrag kan sättas in direkt på kontot (ange ändamål) eller som tillägg vid betalning av medlemsavgiften.

Har ni skrivit fågelartiklar som ni vill publicera i FiV? Skicka dessa till Maud Tyboni Mariehemsvägen 1 L, 906 54 Umeå, eller E-mail: maud.tyboni@gmail.com.

VOF:s styrelse 2011
Ordf: Tomas Brodin, Trastvägen 4E, 906 54 Umeå. tel: 070-278 3570
Vice ordf: Christina Adolfsson, Åsarväg 37, 905 80 Umeå, tel: 090-424 24 (hem)
Kassör: Sven Hyllienmark, Gnejsv 29, 921 37 Lycksele, tel: 0950-66466 alt 070-34 94 279
Sekr.: Maud Tyboni, Mariehemsv. 1L, 906 54 Umeå, tel: 070-2725437
Led: Jonas Gustafsson,Lundav. 2, 903 20 Umeå, tel: 070-2544319
Led: Hans Bång, Jakob grubbs väg 6, 903 55 Umeå, tel: 090-771621
Led: Ann-Margrethe Iseklint Smärgelgatan 21, 903 60 Umeå
Suppl: Darius Strasevicius Älvans väg 159, 907 50 Umeå Tel: 0730 918290
Suppl: Erik Owusu-Ansah, Nymfens Väg 33, 907 52 Umeå, Tel: 070-3948752

VOF:s kommittéer och projekt

Rapportkommitté för Västerbotten
Micael Jonsson
Tvistevägen 26
907 36 Umeå
Tel: 070/6432267

Rapportkommitté för Södra Lappland
Håkan Rune
Höjdvägen 7G
923 31 STORUMAN
Tel: 0951/122 94

Projekt Trana Västerbotten
(ingår i Svenska tranarbetsgruppen)
Simone Röper

Stora Fjäderäggs Fågelstation
http://home.swipnet.se/pba/agget.htm.
Stationschef & Bokningsansv:

Niklas Lindberg

Himlastigen 14

906 41 UMEÅ
Tel: 090/12 51 48, 070/207 28 96
E-post: niklas@enetjarnnatur.se

Projekt Berguv Nord
Ulf Sperens
Svedjebacken 2
904 31 Umeå
Tel: 090/12 06 85

Projekt Pilgrimsfalk
Johan Ekenstedt
Sofiehemsvägen 81 1TR
907 38 Umeå
Mobil: 073/8116329

Rapportera fågleobservationer:
Svalan: www.artportalen.se/birds/default.asp

Till alla fågelrapportörer på Svalan och andra ställen!
Tänk på att vissa arter är mycket störningskänsliga och därför bör man inte visa lokalen på de rapporter som gäller arter som har större skyddsvärde. I första hand gäller det rovfåglar. Alla som läser på Svalan har inte kunskap nog att hålla sig från besök, inte ens när det är som mest känsligt.
I stället för exakt plats kan man antingen ange kommun, eller olika typer av häckningskriterier ex. permanent revir, obs i häckningstid i lämplig biotop etc. Rapportkommittérna och andra som deltar i forskning kring dessa arter kan se lokalen även om du vid rapporteringen skyddar den.
VoF

Kungsörn
Per-Olof Nilsson
Sandbackavägen 28C
903 46 UMEÅ
Tel: 090/12 08 08

Projekt Havsörn och örnutfodring
Jan-Erik Wallin
Sågställarvägen 2A
907 42 UMEÅ
Tel: 070-66 15 101

Projekt Sädgås Västerbotten
Ulf Skyllberg
Brännavägen 38
907 88 TÄFTEÅ
Tel: 090/515 30

Umedeltats Fältstation
Darius Strasevicius
Ekorrstigen 4
913 42 Obbola
E-post: dstrasevicius@hotmail.com

Aktuell information

VOF:s hemsida
http://www.vofnet.se

Fåglar i Norra Kvarken
Rapportera och se färska summeringar av sträckande och rastande fåglar på
http://picea.slu.se/fagel

UmeBirdNet (epost-lista)
Aktuella obsar, tips mm.
umebirdnet@yahoogroups.com
http://www.acc.umu.se/~tby/ubn

Fågeltidskrifter
Tidningar från hela landet och några från utlandet. Kan lånas av VOF-medlemmar.
Skogshögskolans bibliotek, Umeå

Skicka upphittade ringar till:
Ringmärkningscentralen
Naturhistoriska riksmuseeet
Box 50 007, 104 05 Stockholm
Ange när, var och hur ringen hittades.

Postgirokonto
VOF:s föreningskonto: 1 29 11-4
Bidrag till VOF:s fågelskyddsprojekt och till verksamheten på Stora Fjäderägg och Umedeltats Fältstation mottages med stor tacksamhet. Bidragen går oavkortat till aktuella projekt inom dessa verksamhetsområden. Bidrag kan sättas in direkt på kontot (ange ändamål) eller som tillägg vid betalning av medlemsavgiften.

